

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 247 (10232)

1976 чылдың октябрь 20, среда

1925 чылда үлдүзүлгөсү

Өртөө 2 коп.

УЛУТ ОКТЯБРЬГА УТКУШТУР ЧАРЫШ ТУГУН БЕДИК ТУДААЛ!

СЭКП обкомунда, Тыва АССР-ниң Министрлер

Чөвүлелинде, облпрофчөвүлелде болгаш ВЛКСМ обкомунда

СЭКП обкомунуң бюросу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, облпрофчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкомуну 1976 чылдың 9 айларында мал продуктуларын бүдүрерин көздөдир болгаш курунне садар, дүмүт ажаап алыр болгаш курунне тараа садар, мал чөм белектээр талазы-биле районнарның, ажил-агыйларның арасында социалист чарыштын түңнелин чугаалашкыш, ундурган.

МАЛ ПРОДУКТУЛАРЫН БҮДҮРЕР БОЛГАШ КУРУННЕ САДАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Бистин республика тос айларда курунне сүт саарынын планын 100,4 этти — 107,1 хуу болгаш дүк саарынын чыл планын 108,9 хуу куусеткенин СЭКП обкомунуң бюросу, республиканың Министрлер Чөвүлели, облпрофчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкомун демдегелээ.

Социалист чарыштын үнелинде дээр көргүзүп Монгун-Тайга районун малчынары чедип алган. Районнуң колхозтары тос айларда эт саар планын 101,5, дүк саарынын чыл планын 109,3 хуу куусеткенин, эртен чылдын ола үнелинде дээр көргүзүп 30,1 дүктү — 6,3 хуу өстүргөн. Ол чыккан мыйыстыгы бола малдын баш санын 6,8, чыгы малды — 10,2, хой, өшкүп — 4,3 хуу ажыр өстүргөн.

Эрэн районун малчынары эт, дүк бүдүрер болгаш саар планын ачкышкан, бүгү чүзүн малдын өздүзүн чедип алган. Мичалза-даа ук район сүт саарын эртен чылдын дөңгөйлөдөн 13,2 хуу күдүлгөткан. Каз-Хемин малчынары багыт авер түңнелин чедип алган.

Оон-биле кады чамлык район болгаш ажил-агыйлар мал продуктуларын курунне саар талазы-биле тос айларын планын куусеткенин. Курунне сүт, эт, дүк саар планынары Чөөн-Хемчик районун ажил-агыйлары, сүт болгаш эт саарын — Барыш-Хемчик район, сүт саарын — Талды район, эт саарын — Улут-Хем район болгаш «Тоора-Хем» совхоз куусеткенин.

Республикада ниятталган, илангыл Чөөн-Хемчик, Талды, Барыш-Хемчик, Улут-

нарын партия, совет, көдө ажил-агый органдарына, профивел, комсомол организацаларына дааскан.

Районнарның партия, совет, көдө ажил-агый органдары, профивел, комсомол организацалары, колхоз, совхозтарның ууртукчулары болгаш социалисттер саар инектерин тургузу азыраарыне доп-до-роан шилчилер, дөртүк болгаш келер чылдын бирги кварталда курунне дүжаар малды чөмгерилге шөлдөрүнче кил-

1976 ЧЫЛДА ДҮЖҮТ АЖААП АЛЫР БОЛГАШ КУРУННЕ САДАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Ажаап алышкынын болгаш курунне тараа саарын организацалары эртерин талазы-биле алаан ажилдарынын кылдыганын СЭКП обкомунуң бюросу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, облпрофчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкомуну демдегелээ. Ажаап алышкын республикада колдуунда доо-зулган. Баштайгы мөдөз дүжаар алырга ажаап алган шөлдүн бир гектарындан-на ортумаа-биле 9 центнер дүмүтү алган, эртен чылдын чүгө 4,4 центнерин гектардан алган.

Моон түңнелинде республиканын колхозтары болгаш совхозтары 62 муң тонна тараа, азы социалист чарыштын үнелинде көрдүнгенинде 3,4 муң тонна хойну курунне саткан.

Эрэн, Бай-Тайга, Барыш-Хемчик, Каз-Хем районнарның ажил-агыйларына ажаап алышкын организацалары ар-кен.

Курунне тараа саар талазы-биле республиканын социалист чарыштын үнелинде куусеткенин чыгыштып тунгун аша шаңгалын тыпсырын доктааткан.

Мал продуктуларын бүдүреринде, мал баккан өстүреринде хожулашкынын чылдызынын, дөртүк кварталда чыл планын куусеткенин талдыраарын Тес-Хем, Талды, Барыш-Хемчик, Чөөн-Хемчик, Улут-Хем, Бай-Тайга, Тогу район-

нарның партия, совет, көдө ажил-агый органдарына, профивел, комсомол организацаларына дааскан.

Чоокку хуңнерде күсүк хову ажилдарын бүдүрү-биле дооарып, үрениннерин арылап, белектээриниң, техника-нын шынары септериниң, чөмүшчүлүгүн сөртүрүп, кадрларын мергежи-лин бедириниң болгаш белектээриниң база 1977 чылда бедик дүжүттү алырчыне уг-

1976 ЧЫЛДА МАЛ ЧӨМ БЕЛЕКТЭЭРИНИН ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Колхозчулар, совхозтар ажилчынары районнар төп-терини болгаш Кызыл хоорай-нын шөфтөп турар организа-цияларынын болгаш бүдүр-гелериниң ажилчынарынын болгаш албан-ажаакчыларынын иделейли киришкенин-биле нияттын малдыга четчир санын чөм-суурну тургузганын багыт авер түңнелин чедип алган СЭКП обкомунуң бю-росу, республиканың Министр-лер Чөвүлели, облпрофчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкомуну демде-гелээ. 18-м чөдир республикада ният-талы бөдүүн мал чөмөрин — сизиниң, семанти, бугун-бү-руну 200 муң тонна хирени, силосту — 193,4 муң тонна, аитаминиң сизин далангы — 5,5 муң тонна, белектээ. Мену чөмөригелериниң чыгыштып 116,3 муң тонна, азы 1975 чылда белектее ал-ганында 2,3 натап хой бөоп турар.

Малга бөдүүн чөмөр белектээр талазы-биле план-даал-ганын Каз-Хем, Кызыл, Бай-Тайга, Барыш-Хемчик, Чөөн-Хем-чик, Монгун-Тайга районнар-нын колхозтары болгаш сов-хозтары куусеткенин. Бөдүүн болгаш чүдүктү чөмөрин бе-леткээр талазы-биле эки тү-пөдө Бай-Тайга, Каз-Хем рай-оннарын ажил-агыйлары че-дип ач, чөмөригелер едичи-зыне шилчилерге тус-тузуна план-даалганын 85 болгаш 77 хууун белектөө. Ажил-агый-лардан «Тоора-Хем», «Бай-Тайга», «Шектер» совхозтар, «Тилеке», «Хадан» колхоз-тар куусеткенин.

Малга бөдүүн чөмөр белектээр талазы-биле план-даал-ганын Каз-Хем, Кызыл, Бай-Тайга, Барыш-Хемчик, Чөөн-Хем-чик, Монгун-Тайга районнар-нын колхозтары болгаш сов-хозтары куусеткенин. Бөдүүн болгаш чүдүктү чөмөрин бе-леткээр талазы-биле эки тү-пөдө Бай-Тайга, Каз-Хем рай-оннарын ажил-агыйлары че-дип ач, чөмөригелер едичи-зыне шилчилерге тус-тузуна план-даалганын 85 болгаш 77 хууун белектөө. Ажил-агый-лардан «Тоора-Хем», «Бай-Тайга», «Шектер» совхозтар, «Тилеке», «Хадан» колхоз-тар куусеткенин.

Малга бөдүүн чөмөр белектээр талазы-биле план-даал-ганын Каз-Хем, Кызыл, Бай-Тайга, Барыш-Хемчик, Чөөн-Хем-чик, Монгун-Тайга районнар-нын колхозтары болгаш сов-хозтары куусеткенин. Бөдүүн болгаш чүдүктү чөмөрин бе-леткээр талазы-биле эки тү-пөдө Бай-Тайга, Каз-Хем рай-оннарын ажил-агыйлары че-дип ач, чөмөригелер едичи-зыне шилчилерге тус-тузуна план-даалганын 85 болгаш 77 хууун белектөө. Ажил-агый-лардан «Тоора-Хем», «Бай-Тайга», «Шектер» совхозтар, «Тилеке», «Хадан» колхоз-тар куусеткенин.

Малга бөдүүн чөмөр белектээр талазы-биле план-даал-ганын Каз-Хем, Кызыл, Бай-Тайга, Барыш-Хемчик, Чөөн-Хем-чик, Монгун-Тайга районнар-нын колхозтары болгаш сов-хозтары куусеткенин. Бөдүүн болгаш чүдүктү чөмөрин бе-леткээр талазы-биле эки тү-пөдө Бай-Тайга, Каз-Хем рай-оннарын ажил-агыйлары че-дип ач, чөмөригелер едичи-зыне шилчилерге тус-тузуна план-даалганын 85 болгаш 77 хууун белектөө. Ажил-агый-лардан «Тоора-Хем», «Бай-Тайга», «Шектер» совхозтар, «Тилеке», «Хадан» колхоз-тар куусеткенин.

Л. И. Брежневтин Ю. Цеденбал-биле беседазы

СЭКП Төп Комитетинин Чыгыш секретары Л. И. Брежневтин МАР Төп Комитетинин Бирги секретары, МАР-ның Улустуң Улут Хуралының Президиумунуң Даргазы Ю. Цеденбал-биле найыралдык беседазы октябрь 19-та Кремльте болган.

Эртер Л. И. Брежнев биле Ю. Цеденбал ССРЭ биле МАР-ның арасында бүгү талазы-биле ажилдашканын улам ылай хандаларынын, СЭКП биле МАР-ның арасында харылааларын калбартырын, айтырыларын чугаалашкан. Совет болгаш моол коммунисттериниң үзөл-боддаларынын база хөдөлүшкенин чыгыш өзи болгаш ССРЭ-ниң болгаш МАР-ның чаңчыл болган өвилелин быжыгаарынын, азы-дунма ийи улусту чөс-шүлаштырынын кол фактору болур дээрин ондала демдегелээ.

Ужражышкынын чорудулазында коммунисттер болгаш ажилын шимчөөшкенине байдалын дугайыча санал-опал салчулазы болган. Коммунист шимчөөшкенин марксизм-ленинизмдин болгаш пролетаризм-ин-

тернационализмдин принциптеринге сырый каттышты-рыныга моон сонгар-даа бүгү хөжөк-биле ийи ба-рынга СЭКП-ниң болгаш МАР-ның шимтирлигин ийи партиянын удуртукчулары айткан.

Чавырамышкынын чорудулазын быжыгаарында, делегейин айылы чөп чорун быжыктырыныга болгаш курунне арасында кады ажилдашканын хөгжүдери-ге чугулаа ужу-дузанын болуп турар делегей айтыры-ларын чугаалашкы көргөш, Л. И. Брежнев болгаш Ю. Цеденбал чөсгеленишкенин эдере бүдүрерин кы-зыгаараларынын база солсатканын талазы-биле дөң-шүт хөмчөлөрүн алырчыне эртерге чугулазын демде-гелээ.

Ужражышкынын чуректин ханымалын хундулежи-ринин, найыралдык болгаш чугаалашкы бүгү-ле ай-тырылар талазы-биле үзөл-боддаларын бүтүн чыгыш өвиленин байдалына эртерге.

(СЭТА).

С О В Е Т - М О О Л ЧУГААЛАЖЫШКЫННАР

Октябрь 18-те Кремльте совет-моол чугаалажышкынар өгелээ.

Чугаалажышкынары чорудуп турарлар: совет таладан — СЭКП Төп Комитетинин Чыгыш секретары Л. И. Брежнев, СЭКП Төп Комитетинин Бирги секретары, МАР-ның Улустуң Улут Хуралының Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный, СЭКП Төп Комитетинин Бирги секретары, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, СЭКП Төп Комитетинин Бирги секретары, ССРЭ-ниң дашкы хөмчөлөр министр А. А. Громыко, СЭКП Төп Комитетинин Бирги секретары, ССРЭ-ниң секретары Ф. Д. Булаков, СЭКП Төп Комитетинин Бирги секретары К. Ф. Бз-тушев;

моол таладан — МАР Төп Комитетинин Бирги секретары, Улустуң Улут Хуралының Президиумунуң Даргазы Ю. Цеденбал, По-литбюро кезикчиси — МАР-ның Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Ж. Батымун, МАР Төп Комитетинин Бирги секретары А. Мадар, МАР Төп Комитетинин Бирги секретары Н. Жа-варал, МАР Төп Комитетинин Бирги секретары М. Дуте-руран, ЭХК-ның даргазы Д. Садан, МАР-ның ССРЭ-де элчини Х. Вазарач.

Ажы-думалыкы найыралдык, чуректин ханымалын болгаш бүтүн бирчииниң байланын эртерге чугаалажыш-кынар үнелинде ийи тала СЭКП-ниң XXV съездинин шим-тирлерин күүсээр дөң совет улустун, МАР-ның XVII съездинин шимтирлерин күүсээр дөң моол улустун ажилынын дугайында, ийи чурттарда күш-ажыкчы бедик кө-дүзүшкүн дугайында информация солуккан.

Ажы-думалыкы найыралдык чөдиринин хөгжүдө-лине сектил ханымалынын изерткеш, совет болгаш моол удуртукчулар харылааларын улам ийи бүгү талазын хан-даларынын, СЭКП биле МАР-ның арасында, ССРЭ биле МАР-ның арасында сырый харылааларын ажиткынын, оон хөмчөлөр болгаш методтарын сайыраңгайжыдарынын чы-дык чугулаа айтырыларын чугаалажы көргөнер. ССРЭ-де болгаш МАР-га коммунисттер болгаш социалисттер тургузуш-кунуң, сорулгаарын шимтирлээрине Совет Эвилелиниң база Моол Арат Республиканын социалисттер дөң каттыш-тырылазынын өскө чурттары-биле кады 944 кезикчери чурттарын кады ажилдашканын улам ийи хандалы-рында база сайыраңгайжыдары болгаш социалисттер э-кономикиг интернационал хөгжүдериң комплектиг програм-манын боттайдырыныга иделейли киришкенин улуз ужу-дузанын демдегелээ.

Делегей айтырыларын талазы-биле санал-опал салчу-лазы база болган. Оон-биле кады ийи тала делегей ареа-нында сөөгү чылдарда бөоп турар хан эки өскөрдүн киришкенин улуз ужу-дузанын демдегелээ, чавырамышкы политиканын делегейин бүгү районнарына нөпөдериңиң дөңгөйлөдөн. Социалисттер дөң каттыштырыла чур-тарынын чыгыш өзи быжыгаарында, а ол чыккан делегей-нин коммунисттер болгаш ажилын шимчөөшкенин бай-даларыныга, ол шимчөөшкенин марксизм-ленинизмдин бол-гаш пролетаризм интернационализмдин принциптерине улам ийи быжыгаарынын сорулгаарыне улуз кичөөткенин салган.

Чугаалажышкынарга совет таладан — ССРЭ-ниң Мин-истрлер Чөвүлелиниң Даргазынын оралакчылары Н. Б. Бай-баков, И. Т. Новиков, ЭХК-ның даргазы С. А. Скачков, СЭКП Төп Комитетинин Чыгыш секретары Ю. В. Бз-тушев, СЭКП Төп Комитетинин Чыгыш секретары А. Н. Косыгин, ССРЭ-ниң МАР-га элчини А. И. Смирнов; моол таладан — МАР Төп Комитетинин Бирги секретары Н. В. Подгорный, МАР Төп Комитетинин Бирги секретары А. А. Громыко, МАР Төп Комитетинин Бирги секретары Ф. Д. Булаков, СЭКП Төп Комитетинин Бирги секретары К. Ф. Бз-тушев; моол таладан — МАР Төп Комитетинин Бирги секретары А. А. Громыко, МАР Төп Комитетинин Бирги секретары Ф. Д. Булаков, СЭКП Төп Комитетинин Бирги секретары К. Ф. Бз-тушев;

Чугаалажышкынарга совет таладан — ССРЭ-ниң Мин-истрлер Чөвүлелиниң Даргазынын оралакчылары Н. Б. Бай-баков, И. Т. Новиков, ЭХК-ның даргазы С. А. Скачков, СЭКП Төп Комитетинин Чыгыш секретары Ю. В. Бз-тушев, СЭКП Төп Комитетинин Чыгыш секретары А. Н. Косыгин, ССРЭ-ниң МАР-га элчини А. И. Смирнов; моол таладан — МАР Төп Комитетинин Бирги секретары Н. В. Подгорный, МАР Төп Комитетинин Бирги секретары А. А. Громыко, МАР Төп Комитетинин Бирги секретары Ф. Д. Булаков, СЭКП Төп Комитетинин Бирги секретары К. Ф. Бз-тушев;

Чугаалажышкынар уламчылар.

(СЭТА).

Найыралдың ырлары

ТАШКЕНТ. (СЭТА-ның көрр.). Октябрь 18-те Опера бол-гаш балеттин А. Навои аттыг Улут театрында Узбекстанга РСФСР-ниң литератарынын болгаш уран чүдүдүн ху-нериниң байыртгы ханымалы болган. Узбекстаның Ком-партиясынын Төп Комитетинин секретары А. У. Салимов, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынын оралакчысы В. И. Кочемасов аңаа чүө чугаалашкан.

Байыртгы хуралга СЭКП Төп Комитетинин Бирги секретары, МАР Төп Комитетинин Бирги секретары Ш. Р. Рашидов, республиканын өскө-даа удуртукчулар орунукшаннар.

Узбекстаның черинде ужуражышкынар ол черин кичилерине база аалчыларына үр үнелин шимтеди утту-дурбас. Россия Федерациясынын чоттачылары, компо-зиторлары, чуртукчулары боттарынын чаа боддаларын солтук, Совет Узбекстанынын кичилерине, бистин чуртуушту-уларын найыралдык тураскаткан чоттачыларын тур-гузар дугайында боттарынын күзелин чугаалашкан.

Кызылдың №1 КПТУ-нун директору эш К. Ф. ШИШИГИНГЕ Партбюро секретары эш И. В. БЕГЗИГЕ Профком даргазы эш В. Л. КРЫЦИНАГА ВЛКСМ комитетинин секретары эш Л. М. ДАНИЛЕЙКОГА

Өөредилге ажил-агыйына ажилдарын чөдириниң доо-канынга холбаштыр Кызылдың №1 көдө ортук профес-сионал-техниктиг училищенин башкыларына, мастерле-ринге болгаш сургууларынга СЭКП-ниң област комитети болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелин ийи байыр чедирип тур. Бо чылын сургууларын куужу-биле тараа кылтууларынын багыт авер дүжүдүн өстүргөн. Оон түңнелинде Кызылда №1 КПТУ-нун өөредилге ажил-агыйы бо-дунга эки шынарым үренини белектее алган болгаш Төрөөн чуртун шыгжамырыга 715 тонна кызыл-тасты, оон иш-тинде 629 тонна бирги категориянын кызыл-тастын ургал.

Училищенин өөредилге ажил-агыйы калбак мергежилдин

СЭКП ТЫВА ОБКОМУ

ТЫВА АССР-НИН
МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛӨЛӨ

көдө механизаторларын белектээриниң эки баазаы болу-шкан, сургууларын бүдүрүлгө чыгыштыр шимчөөшкенин алырчыне чугулаа ролду ойлап турар.

Училищенин удуртулазын, партия, профивел болгаш ком-сомол организацалары, башкылар боттарынын бүгү күжө-нишкенин СЭКП-ниң XIV съездинин салган сорулга-ларын чөдириниң күсөдиринче, өөредилге-кижилине чөдүрүшкүн улам ийи сайыраңгайжыдарыне, респу-бликанын көдө ажил-агыйына бедик мергежилди кадрлар-ын белектээрине бүгү күжүн мөңкөөр дээрине бүжү-релин СЭКП обкомун, республиканын Министрлер Чөвүлели илергейлеп тур.

Дугайыч Орайовна Кол — «Тоора-Хем» совхозун Оду-генде ийи фермазынын ка-дарчы. Оон азы ам Биче-Баштын кадар тайга-тасма-дарында.

Ону беш чылдың бапта-гы чыгында Дугайыч Орай-овна Кол 140 ийи, чырып мен-ди кып азырап, чыгыт ес-жиртгезин эки организа-таан. Кадрчынын колданыла-торун 83 мынды бар, оон 84 алыын бүтүн камгалап алган.

Ам калпа-да хонган бо чы-дың апыр сезону эгелээ. Ол дугайында Дугайыч Орай-овна мында дөң:

— Кадрчы кичи павле-ден чыдып кадыр арга чок. Кончуг шимчегер мал. Би-чин-де саадаар болаузда, чи-де хаалмаа бээр. Ийижи кичи үргүчү боозуг чорур. Бистер ийи кадарын чораяп, динчээр апар бис. Оон эл-ам Алымын Кол-биле кады бо чылын 500 динил белектееп чыгыштыр дүжаарын ху-дөөн бис.

ЧУРУКТА: Л. Кол.

А. АИРНИН фотоу.

Л. Н. Толстойнун 150 чылынга уткуштур

№ 12 ПАССАЖИР ПОЕЗДИЗИ

Б. ГУСЕВ.

(Документалдыг расказтан үзүндү)

Кийи бүрүзүнүн чүрзиге чоон, турсакаалдыг чөлрө Ресейда хай. Михайловско деп сөстү ыкнаахса-ла. Пушкин саягыт кээр, ба, Лев Толстойну Тула чогууда Ясна Полнаада аңгылап шыда-вас биле. Ики демир-орун оруу-нуң белдиринге станция бар. Шыаада оңу Астапово деп алап турган, а ам оңу Лев Толстой хояажыгымс дээр, ол ам Липецк областың район төмү болган. Лев Николаевич Толстойнуң амдыралдыгың сөөлгү хүнери ача эрткен.

1910 чылдың июльр хүнеринде Астапово станциязын-га өлүм-чидим-биле холбах-сан, хөөн карачыг болууш-куннар хайрынкан.

Станциянын демир-орук доктары жалгучтежи... Вокзал бажынынын мурунда ийн угул мак бар. Бирозан амгы шагын электринг шагы, а оон чанында ийн хазраж шагын эргт шагын шагы. Ину тол-биле доктап акжылдыр. Ол мак кезе мөнгөдө 6 мак 05 минутаны айтыр алган турар. 1910 чылдын ноябрь 7-лик эртенде, илчаны Астаповога Н.В. Николевич мөчү бээр, ол шаптын акжылдырын хемертен соксаткан. Оон бээр-те оу кым-да акжылдыркан. Ма-нашнын залында оон-биле до-мөй мак бар. Ол база-ла 6 мак 05 минутаны айтын алган ту-рар—акжылдастаан. Лен Тол-стой олче кирген, сандайта бичиц даа олтурган...

1910 чылдын октябрь 31-

нин күсүк соок келээзи. Станциянын демур-орук доктээр чегинге бараан болгаш кижилер сөөртүр № 12 поезди чедип келген. Ийги багондан кижилер ортузу чед берген намыз, сегел салдыр бир-ле дэргэ үн халып келген. Поезд уткуп келген дүстүр аразына ол мыйыр-боз көсүлдөнгөн чорту тура, станция начальниги кайып тий алмыр айтырган. Станция чагында чинге, сарыг мыйыр-бичи долтадыр херимен каан бичи бакынына алаа айтып бергенер. Демги дэргини үнүп келген вагонууд удеүкчиз станциянын дежур-мийынга бир-ле чүве сыманган. Оң соода «Граф Толстой келген-дү» деп чугаа алаа дыргын тарай хона берген.

...Демир-орук дукучулук Иван Иванович Оолзингиз ботурчыл башчы. Иван Иванович 36 карлыг, интеллигент, естел салдыг, турмуш тагызгалам шынчыл арыш-шайраылг, көрүжү мунгак, өз-бүлө ишти хэй. Ашмаз, кадайым болгаш уругуларын керосин камнааш, ботуртуп чед чырылган кекжээ чеч чиирлер. Өз чериңг кожа-ый Курнасов дээрзи кирип келгеш, анаа үш-үдүрүм айтыр салым таг-ла болган. «Лев Толстой Ясная Полянада чотуткан-дыр. Ам он кайда берганы биздиндее» деп хайымныг медээни эртеги солуннарда пардаан болган.

Иван Иванович оон кезек
зайын тыппайн туруп берген.
Курашовтун арын-шырайы
хуула берген, хыйланып ха-
рымылаан:
— Мээд бакыным эмнелге
эвес-тир...

Оон ол тургаш, үнө берген.
Озолин доразан шийтирлеп-
кен.

— Графка улут өрөөлден,
оруу-дөжөктөн база белетке-
нер—деп кааш, ол боду Ма-
ковичкин-биле кады кадыг
узун сандайга шугланып алган
чыткан Толстойнун вагонунче
далаштыг чорупканнар.

Вагон чавынды улус үймер-

жасин келген, оон-оон улай-
улай каап-те тургузда. Кожай-
лар-даа, адым-түрөмктер-
даа ийла хой болгон. Ичкыла-
да депонуз болгон демир-орук
ажычтыннары эн хой келген.
Чыгымалар сыммынары араак
чүү-бүү чүвени чугаалашты-
турганар. Арай дидимери
кижи төрө-төгөнни хөлзедди,
чугаалаштырып, харылашты-
рып, маргыштырып турган ки-
жини көр дөш вагон солга-
лап бакмыл бөргөлдөсө...

Оон соонда болушкуннар
удда-дараа болтуган. Душан
Петрович өрөз тывытанын
дыннаткан, Лев Николаевич
болгаш ову элерип чорурт ийи
хөрөжөгү кижиге Иван
Иванович Озолонин таныштыр-
ган. (Толстой Ясная Поляна)
чүгө Мазовицкий-биле ийи-
лээн калгаш чоруткан тур-
ган. Мичалза-даа Лев Ни-
колаевичтин угазынын

турган турар Шамофиди деп суурунга бер хонга, чорунтарга Толстойтун хеймер ууру Александр Льюнова биле Варвара Фекритова эдерен. Ничамгаш олар дөртөлгөн № 12 поезиде чорун оргаранар. Душан Петропавл болгаш Александр Льюнова, Варвара Фекритова олар этсепти бөлүп тууду алаңгар. Озолон биле орок мастери ийн толудунан мык туткаш, Толстой вагондан алаш алаш үчүл келгенер. Чыгыл келген кишилер бөрттөри ужулганар. Лев Николаевич оларга мөйгөйлөгөн. «Холга кудурун ала-гаш, аппаз херек» — деп, оожум урулган чугаа дын-лып кээп турган.

Толстой белеткек каан ор-га чыдапкан. Уз оргудан туруп шыдаван барган. Аар кижинын чыныгы уруу бө-эмчи Маковский артып ка-ган. Оон соонда чун хун, ништине Толстой Астан-тапстанайнда болуу турар-лушкунарга кижини шы-ваан. Соолгу дөмдөлгөдө-кү кылган. Бурган дугайы болаларын бижип, амын-дан хоорук кайда-чүдө к-дурат-хевирлер дугайы уруунга адап берип, биж-чыткан.

**Лев Толстой кино
к о р г е ш . . .**

1910 чылда Москвада «Киножурналының» медресин ачууга алырга, ол-ла чылым январь 6—7 күнлеринде Ясная Поляна-га кинг кезээзи болган.

С. А. Толстаяң чалаамын сууарат Л. Н. Толстойн Чертковтун именинке болаш Моллага кичаа тирттыр турган А. О. Дюковча Петербурттач чедип келген. Лев Николаевич ол кинофильмдерин көрбүз болгач, оларны Ясная Полянага экзирип ошолон. Ол кино көзгөздеринге Лев Толстойн айтчылар, бугуу-төрлөрдери болаш хай тараачылар чыгып келгеш көрсөнгөн.

Лев Николаевич боду кинематографы аажок снугарган. Кинону кажан, канчаар тырттырылган болгаш кинематографында каа балуучулар дүслүк чыгараан айтырар, чыгараан жыйыл болгон. Лев Николаевичтин сачалын өзүсүз айырга, Россияга кинематограф колдундоо-ла орус амыдыралын, оюн чебер, четелзи-биле каттай-хаара көрүзүрүн саралдожы ижилди.

Ол чугааның үзінде Татьяна Львовна орус тараачын кижи-
ниң шаңдаагы костюмнери Тула мужузунда ам-даа кагадалат-
тымыл тирап, ону кинога көргүзүп көрсө дег. медеглээн.

— Таяны херекке ал, оң чугаазым топтоп дыңнап көрүңөр. Оя кончуз солун-дур. Чүзө дээрзе тараачын кижиниң амыдыралы солун бо ыаш өөредиглиг болбай—деп, Лев Николаевич бадыткал чугаалаан.

Тула область. Ясная Поляна Л. Н. Толстой төрүттүнгөн болгаш аңза ол 50 ажыг чыл иштинде чурттаан. Улуг чогаалчыны база ында хөөржүткөн.

Ясная Полняница каймакчыты бойдурунга чогаалчы иара чакындан хандыкшаач, он чагай бойду уган, күштү, улуг аас-кейини болгаш чогаалчыны аялчы сундуулары турттуңдауген. Чурумалыг каймакчыны бойдуса бүртөгкө, хей-ай кирген чогаалчы аңаа «Дайын болгаш тыбың», «Анна Наревина», «Воскресение» деп романнарыни болгаш яныз-буру тоомуларыны, чечен чугааларыны, шилерине болгаш чүүлдерине бикитилгизен.

ЧУРУМТАРДА: Л. Н. Толстойга тураксаал. Ясная Полняда Л. Н. Толстойңду чурттал турган бажыны. Автору В. И. Булякин, архитектору А. М. Иолчин.

ЧАҢЧЫЛДАР ЫНЧААР ТЫПТЫР

Чад төртүүтүнгөн урууну холууга көдүрүп алган ада-неде байыркы токтож ойнап турда, хевис чадыг кыры-биле бар чоразнаар. Оларынч соонд хаб, аусту кээс аржык кырынга салып алган кижилер-бар турган. Он-баазын кожа-бага чөчөк чечектер-биле шимээн каубуң сиевээзында чаа төртүүтүнгөн чаштын азы чырып, хып келерге, Совет Эвилелингином гоминизини аала-ын дымчалып келир. Көдө Советтин депутаты уругун азия-зиниге байыр чедиреш, чаа совет хаматтазынын төртүүтүнгө-ниниң херечелиги болаш тураскал бизикти оларга тыскаар. Бичаагаар оо сурунун ил улут изалгыч чурттактын кожа бага каан бичин чаш мяшты база оларга тэрш олуругу-биле тустур: чонун чачынын баугар алдыга, бич-чи кижиледе казы оо чаш мяш баа өзү бичыгар ужуру-лук. Волыниде Усичи суура чаа төртүүтүнгөн уругун өзү-дэлин кытырын мячаар ба-йылдап турар.

Ол черге кула болуп дээндө, ег-буле болуп турар амыктар бүгү суурну тавартыр Кулутура бажынына чадры кышпатажым чечер, анча олардын атак-кадай болганынын дугуяын бүртүргөз. Атак-кадай болуп турар ким биле-оол ийилдэ эргинин артап кирери-билек, ний талазына чыкса-адып алган, папозаа, хешип кеткен оол, кыстар чечектер болган каас аржымааларын олларын баатарынын кыргына гатар. Болдэ Советтин кургусеки комитетинин даргасы атак-кадай болушканынын байыканын-биле батыларын чылыра кула ёгуялында ам шуут чыткен. Ёг-булеип кижилерини арзында зарыл-заагы мурунуа уени болзарга, улээзини-биле шуут ескерип, эргинин чамдык чачылды, чижээ, уургуу салып алып, бичүу эээр дон чижектеп эрги чачылдыр ам чон кижинирыл, кочулара алгарт. Оларын орунуга чаа, амгы уенин чачыл-ёулаалары, чижээ, солзаттарын болган партызанынын доо-турас-каалыга чечек салыры кишак, чаа чүүлдер тыгыт берген. Ёг-буле болуп турарларын кулазынын ёгуал чачы-

чылырында оларның өөренип азы ачылдан турары коллективтериниң ролю улам улагын турар. Чаа өг-бүлө булуп турар аныктарга чаа квартиран белек кылдыр берип, оон дүгүртүр тымышп турар чорук ховар эвес. Аныак өг-бүлени коллектив бөдүнүк хайгааралинда ап турар ышак байдалдыр булуп турар. Ынчаз кула баулыны кылдыр, аныак оол-даа, кыс-да оларын кылган чаа базамы анаа өлүкч эвист-тур деп хымыскагын бизин хулар.

Куз, чаа уруг төртүүнө-
ри... Бо дээрде социологтар-
нын чыгуалат турары-бые
алгыра, кижинин салым-чаа-
нында согуздун бир чыгуа
уеак болуп турар. Кижинин
чурталагзаынын иштисе ин-
дым болушкуннар чеже бол-
бас дэр! Байыралдык байтал,
бүтү нитинин кыргилгес, бо
бүтү чүүдөр бооза болза тур-
дар болушкунунун чыгуаыым,
кижинин болушун амыралды-
кын бир чадымдан өскө,
элээн белик чадымчыг иш-
тин турарын үнелен биярын-
ге дуаалат турар.

Совет эрге-чагырганын чыгдарында байырларларын колдоо буулааларын хой яныз системалары Украинда ты-
мылган. Аныктарын мерге-
жилдерге өөредиле, чижээ:
сургуула тураскады, «эц
байштагы чер алдаргаанын»
байырлар дэи ышкы, «а
чижекте» эске-даа «үтэлер
байырым байдала эрпип ту-
рар. Бо байрлардал бол-
ш эвдилдир чече-даа хой яныз
дөвүлүр болуп турза, оларын
нигити утказы чагыс. Бүгү-
өвөлдөдү шакхер хүнү-даа

чаңчыдарын ажыглап тур-
гаш, алардын үндөининге бү-
гү амдыралга утуугубаса
мынча чаа чаңчы-буздалары
нн тургузуп дер сорулга салып
турар би. Советтү чыңдары,
чизге, республиканың дыкы
ой обастарында, шаг төңгү-
зүлөп бөр чүс-чүс чыңдары

болуп турган чээ чылдың «байлакчылы» катеп түгүстүтпөн. Ол дээрсе аас-кежикте, бай Чаа чылды күзүөрндир. Шаанда пурда бажынында аш-чечки адык түрүөн дөөн уткалыгы ырыны чүгү хайырлаптар өйр дээн көрдө-бикө хайра болгаш көдээ суурларың адымлары бажын-нарың сонгаларың дужуңга ыргакчы тургуннар. Ан ол чаңчыл шүтө ооке уткалыг апгаран. Украиниерни амы-дымалы, бүгү совет уаусту ымышка, чыл бүрүдө улам өзүп турар. Иччалда-даа Чаа чыл-дунулар маргышкан.

Маргышадангы киржиктөлөр ады чаңды экин эртер соруугаңы. Кадик кампаала сарпарымың амылгына дуза кыдыр санитар постуларың киржиктеген болгаш доку-менттер чылалдагы хамааты камталалымың талаам-биле оларың билин болгаш туу-зунда камталанырымың херек-седейди амылган баялар чылаар, «адрозуп болгаш ха-миктег хороналгычың» ууси-де санитар постуларыңың ху-доолгери, «хороналгычың» транспортка сөөртүп ко-рулары болгаш ооксе-даа түгү-дөр хамаарым.

[illegible]

Виктор ЧАЙКА,
ПМА-ның корреспонденти.

САНПОСТУЛАР МАРГЫЛДААЗЫ

ТЕЛЕ-ВИДЕНИЕ
ОКТЯБРЬ 20-ЛЕ

8.10—Эртем-богун.
8.40—Орус тугаа.
9.25—Социалисттик чурттарыны калы ажамдаштыгына, Польша Улуу Республикасы.
9.55—Р. Шуман. Фортпиано биле оркестрге концерт.
10.55—Горнистер, кыйгыга харымчалар.
11.40—Уругтарга фильм. «Соңгу хаялым кылычар». Уран-течел фильм.
13.00—Медзалар.
13.10—13.20—Чапсар.
13.20—«Москва — Владивосток». Хой сериялыг документалдыг теле фильм. 5-чи сериялыг—«Экин, Барымын Сибирь». 6-чы сериялыг — «Повосибирсктеги узкура кылычмынпар».
14.20—«Чуректин айтылмалыгы». Уран-течел фильм.
15.55—Киски болгаш хойлу. Профессор А. А. Баузалов эрттерер.
16.25—«Силерниг бажымчалар». Музыккалыг программа.
17.00—«Уес». Информастыг программа.
КЫЗЫЛДАН
17.30—«Кызылдан»

РЕДАКТОРУЮЩИЙ

Фильм-концерт
18.10 — «Техниктың информативный материал»
18.25 — Сергей Авакянтың мультфильм. Документалдык фильм.
18.40 — Телемәдәләр.
18.55 — «Кюйганаңның нугалары чүгүзүндә» Мультфильм.
19.10 — «Кыдытмалар». Дамчылыкта.
19.35 — «Хемияни төрүттүгүзү» Мультфильм. Документалдык фильм.
19.55 — Чарларлар, рекламалар.
20.00 — Мәдәләр.
КЫЗЫЛДАН
20.15 — Телемәдәләр.
МОСКВАДАН
20.25 — Хоккейге СССР-нин чемпиондалары. «Спартак» — «Крылья Советов» 3-кү көзө. В. И. Лемин аттыг Тын стадионуну Спартак ордунда даңк кылды.
21.05 — «Кийик багашы хохолду». Профессор А. Л. Бөзүлгүз артирлер.
21.35 — Р. Шуман. Фортнаң биле ойноргө конфер программа.
22.30 — «Уе». Информастык программа.
23.00 — 00.45 — Европа чемпиоңнарынын футбол күрөгу. «Динамо». (Киев) — «Паюк» (Салоник Греция). Киветин даңк кылдыкта. Чалардар.

КИНО

ОКТИБРЬ 20-ДЕ

«НАПЫРАЛ»: «Тывымны ооргангшым» 11.45, 13.20, 15.15, 17.45, 18.45, 20.30 таяктар.

«НЮПЕР»: «Операция»-«Кобра» 9.00, 10.50, 15.00. Кино-дегээрлер: «Атлет» 16.50, «Оске чагалаар» 12.40, 19.10, 21.00 таяктар.

«КАА-ХЕМ»: «Ойна коммиссияны аймадагшым» 15.00, 18.50, «Бачыттыг херекче» 16.50, 20.30 таяктар.

«ВОСТОК»: «Рустам дугайымда тоол чугаа» 15.00, 17.40, 20.20 таяктар.

 РЕДАКЦИЯНЫҢ
АДРЕСИ: **ИНДЕКС**
667000

Кызма. Шетинкин-Кравченко кудумтузу, бакан № 3. ТЕЛЕФОНАРЫ: Редакторлун 2-34-63, редакторлун оралкычларынын 2-35-24, 2-31-75, пропаганда кылдызынын 2-31-75, харыскалыгы секретарынын 2-33-54, партиякы ымырага кылдызынын 2-37-13, кулгура кылдызынын 2-23-54, кезде ажил-агым кылдызынын 2-21-47, уздетур кылдызынын 2-22-64, чагга кылдызынын 2-41-37, информация база совет тургузут кылдызынын 2-30-22.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА
Б КАТАП ҮНЕР
ЧАТЫГ № 1778. Гираж 16331.

Тыя АССР-иң Министраер Чөвүлелиниң Ном (идүрүр чөр, полиграфия болгаш ном садымының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Шетипкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 1)

TC-01334